

VALENTELE SCENARIULUI DEMOGRAFIC (I)

Dr. Vasile Ghețan

Proiecțiile demografice reprezintă, înainte de toate, un instrument indispensabil în planificarea dezvoltării economice și sociale. Populația apare în acest cadru în dublul ei rol: element esențial al forțelor de producție și consumator al bunurilor materiale și spirituale produse în societate. În prima ipostază este vorba de o fracțiune a ansamblului populației (o subpopulație) — populația activă economic, în timp ce în al doilea caz intervine întreaga populație.

Dificultatea de a prevedea evoluția viitoare a componentelor mișcării populației — mortalitatea, migrația și, mai ales, fertilitatea — explică de ce proiecțiile demografice se elaborează în mai multe variante. Ipotezele care se află la baza acestor variante cuprind — în viziunea demografului, întregul evantai posibil și realist al evoluțiilor componentelor. Desigur, numărul de ipoteze și deci de variante variază în funcție de orizontul proiectării.

Tendința firească a planficatorului este de a-și fundamenta planul pe acea variantă a proiectării demografice care apare drept cea mai probabilă. Nu trebuie să surprindă însă elaborarea planului, pentru unele sectoare ale vieții economice și sociale, pornindu-se de la varianta minimală sau cea maximală a proiectărilor demografice¹, atitudine motivată deopotrivă de prudență și nevoia asigurării unui anumit grad de certitudine indispensabil echilibrului general al planului.

Dacă proiectările demografice sînt un element indispensabil al planificării economice și sociale și în acest context trebuie văzută utilitatea lor majoră, nu trebuie uitat că bogăția de informații pe care le oferă proiectările demografice poate fi utilizată cu real folos și în alte direcții de cunoaștere și acțiune. Una dintre acestea este cea a sondării viitorilor posibili în evoluția unei populații și a caracteristicilor sale demografice.

Din totdeauna raportul dintre „stare” și „mișcare” în demografie este un domeniu privilegiat de analiză, fascinant prin mulțimea fațetelor și surprinzător prin profunzimea și precizia conexiunilor.

Starea populației la un moment dat este definită îndeosebi prin număr și structură pe sexe și vîrstă. Ea este rezultatul evoluției fertilității (natalității), mortalității și migrației în cei 100 de ani precedenți iar piramida vîrstelor reflectă fidel toate particularitățile acestor evoluții în timp.

¹ În practica unor țări, variantele proiectărilor demografice nu poartă mențiunile „minimală”, „medie” și „maximală” ci sînt doar numerotate, cu precizarea ipotezelor aflate la baza lor. Utilizatorul este cel chemat a alege varianta pe care o consideră cea mai adecvată domeniului.

Elaborind o proiectare pe termen lung a populației pe sexe și vîrste, structura inițială cunoaște, în timp, modificări continui prin intrări și ieșiri. Oprindu-ne numai la intrările și ieșirile determinate de natalitate și mortalitate (cele prin migrație sînt identice ca efect), trebuie precizat că dimensiunea acestora depinde atît de *intensitatea* celor două fenomene, exprimată prin ratele pe vîrste, cît și de *mărimea efectivelor afectate*: populația feminină de 15-49 ani și, respectiv, întreaga populație. Cu alte cuvinte, ipoteze diferite asupra evoluției fertilității și mortalității vor avea efecte diferite la nivelul numărului și structurii populației, prin acest *dublu efect*. Starea populației suferă în felul acesta o continuă transformare în structura ei fundamentală — pe sexe și vîrste, cu implicații directe pe plan economic, îndeosebi pe termen lung. Un număr mai mare de ipoteze asupra evoluției fertilității și mortalității oferă posibilitatea examinării unei palete largi de structuri, fiecare instructivă în felul ei și, mai ales, analizate comparativ. În același timp, sîntem în fața unui mijloc de măsurare a „elasticității” stării, atunci cînd componentele determinante ale acesteia variază. Iar realismul ipotezelor asupra evoluției componentelor nu constituie, în acest caz, elementul esențial al proiectărilor.

Există însă și raportul invers: determinarea volumului intrărilor și ieșirilor de către stare. Ratele de fertilitate, ca și cele de mortalitate, cunosc mari variații pe vîrste și chiar în condițiile constanței în timp a legii de fertilitate și mortalitate (ratele pe vîrste), fluxurile de evenimente — nașteri și decese — depind de structura pe vîrste și sexe a populației.

Efectele structurii sînt amplificate cînd fertilitatea și mortalitatea cunosc și ele modificări pe vîrste, inclusiv în cazul unor modificări interioare, care nu afectează rata totală a fertilității (indicatorul sintetic al fertilității) sau valoarea speranței de viață la naștere în tabela de mortalitate.

Tehnica modernă de calcul și existența unor programe de calculator extrem de eficiente și ușor de utilizat pentru nespecialistul în informatică, permit astăzi elaborarea rapidă a proiectărilor demografice și facilitează considerabil analiza raportului stare-miscare în evoluția populației.

Ce schimbări s-ar putea produce în evoluția numărului și structurii pe vîrste a populației țării noastre în următorii 50 de ani admitînd evoluții diferite ale fertilității și mortalității? La ce niveluri s-ar situa rata brută a natalității și mortalității? Iată întrebări la care, în cele ce urmează, încercăm a da răspunsuri.

Proiectările noastre au drept punct de plecare anul 1983 și acoperă o perioadă de 50 de ani în nouă din cele zece variante elaborate, cea de-a zecea întinzîndu-se pe o perioadă de 200 ani. S-a folosit metoda componentelor, populația fiind proiectată pe sexe și grupe cinci-ale de vîrstă.

Ipotezele proiectărilor

Trebuie precizat de la bun început că scopul studiului de față nu este elaborarea de prognoze sau perspective ale evoluției populației în următoarele decenii, ci examinarea modului în care se pot schimba structurile demografice sub influența variației componentelor evoluției populației — fertilitatea și mortalitatea. În același timp, dorim să evidențiem modul în

care structura influențează fluxurile de evenimente demografice — nașteri și decese. Din această perspectivă trebuie examinate și apreciate ipotezele aflate la baza proiectărilor.

Experiența acumulată în domeniul prognozei demografice demonstrează cu elocvență că alegerea ipotezelor asupra evoluției fertilității este fundamentală în orice proiectare a populației, precizia acesteia depinzând aproape în totalitate de evoluția proiectată a fertilității și în mod secundar de evoluția proiectată a mortalității. Cu alte cuvinte, dacă dorim să obținem variații mari ale numărului și structurii populației proiectate — scopul întreprinderii noastre —, este suficient să adoptăm ipoteze diferite asupra evoluției fertilității.

Programul de calculator pe care l-am utilizat pentru elaborarea proiectărilor cere drept parametri de intrare pentru fertilitate doi indicatori: indicele sintetic al fertilității (ISF) și structura fertilității pe grupe cinci-ale de vîrstă. Pe baza acestora se determină automat ratele de fertilitate pe grupe de vîrstă. (În plus, pentru repartizarea nașcuților pe sexe, se cere raportul dintre sexe la naștere).

Au fost reținute cinci ipoteze de evoluție a fertilității, considerate suficiente pentru a îngloba un evantai larg și semnificativ privind nivelul fenomenului.

Indicele sintetic al fertilității (ISF) a fost în anul 1983 de 2,00 copii la o femeie (rata brută a natalității — 14,3 nașcuți la 1000 locuitori), nivel inferior celui reclamat de înlocuirea — pe termen lung — a generațiilor. După anul 1983, fertilitatea a cunoscut un proces de ușoară creștere, astfel că ISF a ajuns la 2,19 în anul 1984 și 2,26 în anul 1985. Tendința lasă să se întrevadă valori de 2,30-2,40 pentru anii 1986-1987.

Prima ipoteză reținută este cea a constanței nivelului fertilității pe întreaga perioadă a proiectării: 2,00 copii la o femeie. Cum acest nivel se situează sub cel necesar înlocuirii generațiilor, ipoteza se motivează prin posibilitatea de a cuantifica efectele stabilității în timp a unui astfel de nivel al fertilității. În combinație cu ipoteza stabilității în timp și a celeilalte componente a evoluției populației — mortalitatea, obținem *varianta reper* a proiectării populației.

Evoluția ascendentă a fertilității după anul 1983 impune luarea în considerare a acestei evoluții. Ca atare, *ipoteza a două* prevede o creștere, după anul 1983, a ISF. Dificultatea de a prevedea intensitatea și durata acestei creșteri este accentuată de instabilitatea evoluțiilor fenomenului, în general, și în mod particular după anul 1980. S-a adoptat un nivel al ISF de 2,30 pentru anul 1988 (programul „lucrează” cu valori de moment ale fertilității, din cinci în cinci ani, și nu cu valori medii pe perioade de cinci ani) și, din rațiuni asemănătoare celor de la prima ipoteză, constanța acestui nivel în perioada 1988-2033.

Creșterea fertilității în perioada 1983-1988 este prezentată și în ipotezele trei, patru și cinci.

Ipoteza a treia prevede o scădere a fertilității după 1988, ISF ajungînd la 2,00 la sfîrșitul secolului și 2,05 la sfîrșitul perioadei de referință a proiectărilor. Precizăm că 2,05 este nivelul ISF reclamat de înlocuirea generațiilor în ipoteza unei mortalități nule pînă la vîrsta de 50 ani.

Cea de-a patra ipoteză explorează consecințele unei scăderi drastice a fertilității după 1988, ISF ajungînd la sfîrșitul secolului la 1,50. O astfel

de valoare (sau mai mică) se înregistrează în ultimii ani în mai multe țări europene și ei îi corespunde o natalitate de 11-12 ‰.

În fine, a cincea ipoteză presupune o creștere a fertilității după anul 2000. ISF ar ajunge la sfîrșitul perioadei de 50 ani luată în considerare la 2,50 copii la o femeie, ceea ce ar avea drept corespondent o natalitate de circa 19 ‰ (valoare înregistrată în țara noastră în anii 1978-1979).

Graficul 1 și tabelul 1 permit o evaluare a ansamblului ipotezelor adoptate asupra evoluției fertilității în perioada 1983-2033. Se cucine a menționa că cele cinci ipoteze nu sînt singurele care ar putea fi reținute și în ele nu trebuie văzute prognoze ale evoluției fenomenului în următorii 50 de ani. Intenția a fost de a selecționa ipoteze diferite, care să corespundă scopului întreprinderii noastre: studiul raportului stare-miscare în condițiile țării noastre. În același timp, este de așteptat ca evoluția reală să se plaseze în cadrul asigurat de ipotezele luate în considerare.

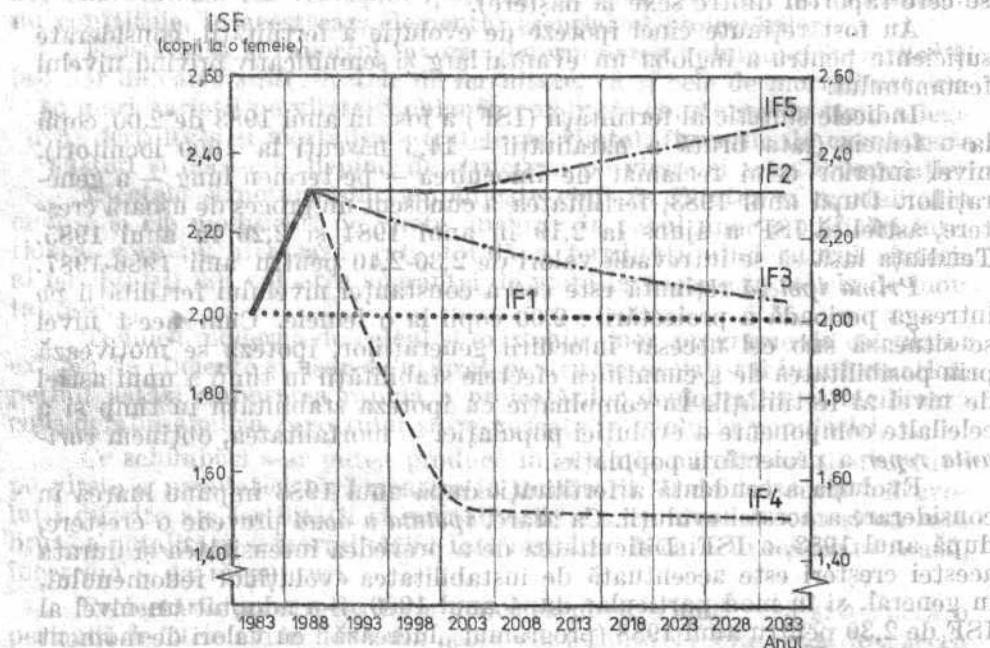

Figura 1. Evoluția indicatorului sintetic al fertilității (ISF) în cele cinci ipoteze

Structura fertilității pe vîrste nu a cunoscut în țara noastră schimbări importante. Atît în perioadele de fertilitate ridicată cît și în perioadele de fertilitate scăzută, fenomenul și-a păstrat caracteristica sa fundamentală de fertilitate precoce, cu valori maxime în grupa de vîrstă 20-24 ani. Din acest motiv, ca și datorită complexității problemei prevederii potențialelor schimbări, structura pe care am adoptat-o este constantă, cea din anul 1983.

Tabelul 1
Ipoteze asupra evoluției fertilității (IF)
Valoarea ISF — copii la o femeie

Anul	IF 1	IF 2	IF 3	IF 4	IF 5
1983	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
1988		2,30	2,30	2,30	2,30
1993			2,27	2,03	2,30
1998			2,23	1,77	2,30
2003			2,20	1,50	2,30
2008			2,18	1,50	2,33
2013			2,15	1,50	2,37
2018			2,13	1,50	2,40
2023			2,10	1,50	2,43
2028			2,08	1,50	2,47
2033	2,00	2,30	2,05	1,50	2,50

Proiectarea mortalității nu ridică probleme atât de dificile ca în cazul fertilității. Cel puțin în contextul evoluțiilor de până acum ale mortalității în populațiile europene și în stadiul actual al cunoștințelor medicale. Două ipoteze ni se par suficiente. În prima dintre ele, mortalitatea este constantă, cea din 1980-1982. Tabela de mortalitate din acești ani indică o speranță de viață la naștere de 67 ani la sexul masculin și 73 ani la sexul feminin. Ipoteza constanței mortalității este reclamată de varianta de referință a proiectărilor și, în același timp, ea ne permite măsurarea efectelor reducerii acesteia, cum este de așteptat să se întâmple în viitor. Ipoteza a doua prevede, în consecință, o reducere a mortalității, etalată (linear) pe întreaga perioadă de 50 de ani.

În alegerea intensității scăderii mortalității ne-am ghidat de schemele tip de creștere a speranței de viață la naștere, adoptate de Divizia de populație a ONU în elaborarea proiectărilor demografice. Valorile rezultate pentru sfârșitul perioadei de referință (anul 2033) sînt 72 ani la bărbați și 78 ani la femei.

Cum programul de calculator utilizat prevede drept valori maxime 72 și respectiv 75 ani, în cazul sexului feminin apare un element care, a priori, ar putea influența rezultatele proiectărilor. Credem însă că impactul este minor, așa cum demonstrează experiența internațională a proiectărilor demografice, ca și propria noastră experiență.

Iată, în tabelul 2, valorile speranței de viață la naștere, din ipoteza a doua, obținute prin interpolare.

Tabelul 2
Valorile speranței de viață la naștere din ipoteza a doua asupra evoluției mortalității — ani

Sexul	Anul										
	1983	1988	1993	1998	2003	2008	2013	2018	2023	2028	2033
Masculin	67,0	67,5	68,1	68,6	69,1	69,7	70,2	70,7	71,2	71,8	72,3
Feminin	73,0	73,3	73,6	73,9	74,1	74,4	74,7	75,0	75,0	75,0	75,0

Citeva precizări se impun în legătură cu felul în care programul determină probabilitățile de supraviețuire pornind de la valorile speranței de viață la naștere. În fapt, programul înmagazinează tabelele de mortalitate tip Coale-Demeny². Noi am ales familia Est a acestor tabele, caracteristicile mortalității pe vîrste ale acestor tabele fiind tipice și mortalității din țara noastră. Pe baza celor două valori extreme ale speranței de viață la naștere — din 1983 și 2033 — se obțin prin interpolare valorile speranței de viață pentru ceilalți ani și, pentru aceste valori, tot prin interpolare (între două tabele tip), se obțin probabilitățile de supraviețuire pe grupe de vîrstă.

Cele cinci ipoteze asupra fertilității și cele două ipoteze asupra mortalității permit, prin combinări, elaborarea a zece variante de proiectare a populației în perioada 1983–2033. Pentru a corespunde mai bine specificului studiului nostru, vom numi aceste variante *scenarii*.

Numărul populației și structura pe vîrste

Scenariile elaborate permit evidențierea unor profiluri demografice de mare diversitate și numeroase concluzii pot fi desprinse din analiza lor. Tabelul 3 oferă o viziune generală a ipotezelor aflate la baza celor 10 scenarii.

Tabelul 3

Ipotezele scenariilor

Scenariul	Ipoteza asupra		Denumirea scenariului
	Fertilității	Mortalității	
1	IF 1	IM 1	„Avertisment”
2	IF 1	IM 2	—
3	IF 2	IM 1	„Reper”
4	IF 2	IM 2	—
5	IF 3	IM 1	—
6	IF 3	IM 2	—
7	IF 4	IM 1	„Pesimist”
8	IF 4	IM 2	„Minimal”
9	IF 5	IM 1	—
10	IF 5	IM 2	„Optimist”

Punctul de plecare a proiectărilor noastre fiind anul 1983, am considerat necesar a construi *primul scenariu* în ipoteza constanței legilor de fertilitate și mortalitate din acest an. Este un scenariu de referință, menit a indica impactul pe termen lung al acestor legi și îndeosebi consecințele unei fertilități aflate sub nivelul impus de înlocuirea generațiilor. Reamintim că în 1983 indicatorul sintetic al fertilității era de 2,00 copii la o femeie în timp ce nivelul de înlocuire, în condițiile mortalității din 1983, era de 2,15 copii la o femeie.

² Ansley J. Coale, Paul Demeny, *Regional Model Life Tables and Stable Populations*, New Jersey, Princeton University Press, Princeton, 1966.

Tabelul 4

Indicatori ai evoluției numărului și structurii populației, 1983—2033

Scenariul	Populația în anul 2033 (mil.)	Creșterea totală în perioada 1983— 2033 (mil.)	Creșterea medie anuală în perioada 1983— 2033 (mil.)	Ritmul mediu anual de creștere în perio- da 1983— 2033 (în %)	Proportia (%) popu- lației în vîrstă de:			Raportul de depen- dență în anul 2033
					0—14 ani	15—59 ani	60 ani și peste	
1—„(Avertisment)”	24,3	1,7	35	0,15	19,0	59,6	21,4	678
2	24,9	2,3	47	0,20	19,1	58,9	22,0	698
3—„(Reper)”	27,9	5,3	106	0,40	22,3	59,0	18,7	695
4	28,5	6,0	119	0,45	22,4	58,5	19,1	709
5	26,6	4,0	80	0,35	20,5	59,9	19,6	669
6	27,2	4,6	93	0,35	20,5	59,4	20,1	684
7—„(Pesimist)”	21,5	—1,1	—220	—0,10	14,0	61,8	24,2	618
8—„(Minimal),”	22,0	0,6	—12	—0,05	14,0	61,0	25,0	639
9	28,4	5,9	117	0,45	23,4	58,3	18,3	715
10—„(Optimist)”	29,1	6,5	131	0,50	23,4	57,9	18,7	727
(Anul 1983	22,6	—	—	—	25,7	60,5	13,8	653)

* Numărul tinerilor (0—14 ani) și vîrstnicilor (60 ani și peste) la 1000 adulți.

Constanța legilor de fertilitate și mortalitate din 1983 ar conduce la o populație de 24,3 milioane locuitori în primii ani ai deceniului al patrulea din secolul următor. Față de anul 1983 ar însemna o creștere de numai 1,7 milioane locuitori (35 mii anual), ritmul mediu anual de creștere fiind de 0,15 la sută. Procesul de îmbătrînire demografică ar cunoaște o intensitate considerabilă, peste 21 la sută din populație avînd 60 ani și peste.

Elementul cel mai important al scenariului 1 este instalarea unei tendințe de scădere a numărului populației după anul 2033, ca urmare a efectelor conjugate ale deteriorării structurii pe vîrste a populației feminine fertile (generațiile născute după anul 1970) și nivelului scăzut al fertilității, ca și influenței procesului de îmbătrînire asupra ratei brute a mortalității. Față de anul 2033, populația ar fi cu 200 mii mai mică la sfîrșitul perioadei de referință a proiectărilor. Această evoluție este semnificativă asupra impactului negativ pe care menținerea condițiilor de fertilitate și mortalitate din anul 1983 l-ar fi avut în deceniile următoare asupra numărului populației și structurii sale pe vîrste. Cum aceste evoluții nu sînt cele dorite, credem că apelativul „Avertisment”, dat acestui scenariu, corespunde întocmai caracteristicilor sale și, mai ales, mesajului său.

Asociind nivelului fertilității din anul 1983 o mortalitate în scădere, cum este de așteptat să evolueze fenomenul în viitor, rezultă al doilea scenariu. Populația ar fi în acest scenariu cu aproape 600 mii persoane mai mare decît în scenariul 1. Nu s-ar înregistra schimbări importante în structura pe grupe de vîrstă. Numărul sexagenarilor ar fi cu doar 200 mii mai mare.

Afirmatia că asupra numărului proiectat al populației evoluția mortalității are o influență incomparabil mai redusă decît evoluția fer ti

lității este elocvent ilustrată de scenariile 1 și 2 : diferența dintre populația proiectată în anul 2033 este de numai 2 la sută.

Fertilitatea a marcat însă o creștere moderată după anul 1983 și această creștere trebuie luată în considerare. *Scenariul 3* indică evoluția populației în ipoteza constanței în timp a fertilității și mortalității actuale : 2,30 copii la o femeie și 67, respectiv, 73 ani — speranța de viață la naștere pentru bărbați și femei³. Creșterea populației ar fi în acest caz mai rapidă — 0,4 la sută anual —, ajungându-se în anul 2033 la 27,9 milioane locuitori. O valoare a ISF cu numai 0,3 (copii la o femeie) mai mare decât în scenariu. 1 se concretizează într-o creștere a populației de 5,3 milioane persoane.

La nivelul structurii pe grupe mari de vîrstă, în scenariul 3 se înregistrează un ritm mai redus al procesului de îmbătrînire demografică. Cele 5,2 milioane de sexagenari din anul 2033 ar reprezenta aproape 19 la sută din totalul populației.

Orice ipoteze am adopta asupra evoluției fertilității și mortalității, varianta bazată pe constanța celor două componente este indispensabilă ea servind drept reper pentru evaluarea rezultatelor celorlalte variante *Scenariul 3* — „Reper”, oferă acest cadru.

Tabelul 5

Evoluția numărului populației în cele zece scenarii

Scenariul	Anul										
	1983	1988	1993	1998	2003	2008	2013	2018	2023	2028	2033
Scenariul 1	22,6	23,0	23,4	23,9	24,3	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5	24,3
Scenariul 2	22,6	23,0	23,5	24,0	24,4	24,7	24,8	24,8	24,9	25,0	25,0
Scenariul 3	22,6	23,1	23,8	24,6	25,2	25,7	26,1	26,5	27,0	27,5	27,9
Scenariul 4	22,6	23,1	23,8	24,6	25,3	25,8	26,3	26,9	27,5	28,0	28,5
Scenariul 5	22,6	23,1	23,8	24,5	25,1	25,4	25,7	26,0	26,3	26,5	26,6
Scenariul 6	22,6	23,1	23,8	24,6	25,2	25,6	26,0	26,4	26,7	27,0	27,2
Scenariul 7	22,6	23,1	23,7	24,1	24,2	24,0	23,7	23,3	22,8	22,2	21,5
Scenariul 8	22,6	23,1	23,7	24,2	24,3	24,1	23,9	23,6	23,2	22,7	22,0
Scenariul 9	22,6	23,1	23,8	24,6	25,2	25,7	26,1	26,7	27,3	27,9	28,4
Scenariul 10	22,6	23,1	23,8	24,6	25,3	25,9	26,4	27,0	27,7	28,4	29,1

Mentținerea nivelului actual al fertilității în condițiile reducerii mortalității ar avea drept rezultat o populație de 28,5 milioane locuitori la sfîrșitul celor 50 de ani ai perioadei pe care am luat-o în considerare în studiul nostru. Ar rezulta un spor de 6 milioane de persoane în cei 50 de ani, ritmul mediu anual de creștere fiind de 0,45 la sută, superior celui din scenariul 3. Efectele reducerii mortalității se concretizează, în *scenariul 4*, într-un spor de aproape 0,7 milioane persoane. De menționat că jumătate

³ Spuneam în prima parte a studiului că fertilitatea a ajuns la 2,26 copii la o femeie în anul 1985 și că tendința de creștere a continuat și după acest an. Chiar dacă ISF ar depăși în 1988 nivelul de 2,30 copii la o femeie, această depășire nu ar fi mare și cu implicații importante pentru rezultatele proiectării. Referitor la tabela de mortalitate, constanța ei după 1983 este certă.

Le lantca iuliovin aserentia si iitilitate a kimbogea a iuliovin
din această creștere se localizează în grupa de vîrstă 60 ani și peste, al
cari efectiv ajunge, în anul 2033, la 5,5 milioane persoane.

Scenariile 5—8 sondează evoluții ipotetice rezultate din scăderi ale
fertilității.

În scenariile 5 și 6 s-a reținut ipoteza unei scăderi a fertilității indeo-
sebi după anul 2000, ISF ar ajunge la 2,20 în acest an și la 2,05 în anul
2033. Menționăm că această din urmă valoare este cea implicată de asi-
gurarea înlocuirii pe termen lung a generațiilor în ipoteza unei mortalități
nule de la naștere pînă la sfîrșitul perioadei fertile a vieții femeilor (50 ani).
Se cuvine a preciza că nivelul actual al mortalității feminine în unele
țări dezvoltate a coborît valoarea de înlocuire a ISF la un nivel foarte
apropiat de 2,05 copii la o femeie.

Cu un ISF de 2,20 în anul 2000 și 2,05 în anul 2033, mortalitatea
rămînd constantă, numărul populației ar ajunge la 26,6 milioane de
locuitori (scenariul 5); în ipoteza reducerii mortalității (scenariul 6),
creșterea numărului populației ar fi mai importantă, la sfîrșitul perioadei
urmînd a se înregistra 27,2 milioane locuitori. Procesul de îmbătrînire
demografică ar fi mai intens decît în scenariul 3 „Reper”, populația
de 60 ani și peste ajungînd la 19,6 și respectiv 20,1 la sută.

Ipoteza de evoluție a fertilității în scenariile 7 și 8 este cu totul
particulară: scădere importantă pînă la sfîrșitul secolului, ISF ajungînd la
1,50 copii la o femeie, nivel menținut și în perioada 2000—2033. O valoare
a ISF de 1,50 se înregistrează în ultimii ani în circa zece populații europene.

Cu un ISF de 1,5 după anul 2000 și în condițiile mortalității actuale,
populația ar cunoaște o scădere a numărului. Scăderea s-ar instala în
primii ani ai secolului următor și ar crește în intensitate pînă la sfîrșitul
perioadei acoperite de proiectare. La nivelul întregii perioade 1983—2033
populația s-ar reduce cu 1,1 milioane (—0,10 la sută anual) dar impactul
pe termen lung ar fi mult mai important dacă avem în vedere că în pe-
rioda 2003—2033 scăderea numărului populației ar fi de 2,7 milioane.

Scăderea fertilității după schema adoptată în scenariul 7 ar avea
și o altă consecință importantă: intensificarea procesului de îmbătrînire
demografică. Un sfert din întreaga populație ar fi în vîrstă de 60 ani și
peste la sfîrșitul perioadei.

Evoluțiile negative din scenariul 7 îndreptățesc caracteristica de
scenariu „Pesimist” pe care i-am atribuit-o.

Dacă la evoluția fertilității adoptată în scenariul 7, evoluție care
poate fi întîlnită în mai multe populații europene, asociem o evo-
luție descendentă a mortalității, obținem un scenariu apreciat drept
„Minimal”, scenariul 8. Creșterea speranței de viață la naștere
nu ar putea compensa efectele scăderii fertilității, numărul populației
urmînd a cunoaște și în acest scenariu o scădere. Aceasta ar fi însă mai
mică, 0,6 milioane, și s-ar instala de asemenea după anul 2003.

Evoluția descendentă a mortalității ar avea drept consecință o
accentuare a procesului de îmbătrînire demografică, 23 la sută dintre
bărbați și 27 la sută dintre femei depășind vîrsta de 60 de ani în anul 2033.

Scenariile 9 și 10 au la bază evoluții favorabile ale fertilității. ISF
ar urma să cunoască o creștere după anul 2000, ajungînd la 2,50 copii la
o femeie în anul 2033. Nivelul luat în considerare depășește considerabil
pe cel impus de înlocuirea generațiilor.

Evoluția ascendentă a fertilității și menținerea nivelului actual al mortalității (scenariul 9) ar conduce la o populație de 28,4 milioane locuitori în anul 2033, cu aproape 6 milioane mai mult decât în anul 1983. Creșterea medie anuală ar fi de 117 mii persoane, careia i-ar corespunde un ritm mediu anual de creștere de 0,45 la sută.

Reține atenția faptul că diferențele dintre scenariul 9 și scenariul 4 sînt practic neglijabile în ceea ce privește evoluția numărului populației, ceea ce înseamnă că efectele creșterii fertilității la 2,50 copii la o femeie sînt identice cu cele rezultate din creșterea speranței de viață la naștere în condițiile menținerii nivelului actual al fertilității.

Avantajul celui dinții se situează însă la nivelul structurii pe vîrste: populația sexagenară în anul 2033 ar reprezenta 18 la sută, comparativ cu 19 la sută în scenariul 4.

Ipoteza scăderii mortalității în deceniile următoare este realistă și asocierea ei la ipoteza creșterii fertilității se află la baza scenariului 10

„Optimist”. Populația ar depăși 29 de milioane în anul 2033, sporul mediu anual fiind de 131 mii persoane (0,5 la sută anual). Efectele reducerii mortalității s-ar concretiza într-un spor de aproape 700 mii persoane (scenariul 10 minus scenariul 9).

Structura pe vîrstă a populației nu ar suferi modificări semnificative în raport cu scenariul 9, evoluția fertilității asigurînd o proporție relativ ridicată a populației tinere și — în același timp — o pondere mai mică a populației vîrstnice.

Evoluția numărului populației și a structurii pe vîrste cunosc variații importante în cele zece scenarii, rezultat direct al ipotezelor diferite asupra fertilității și mortalității aflate la baza lor. Unele din caracteristicile scenariilor au fost prezentate. Altele, ca și evaluarea comparativă a rezultatelor și schimbărilor, le lăsăm în seama cititorului, tablele 4 și 5 furnizînd datele necesare.

Cele zece scenarii oferă însă informații valoroase nu numai asupra numărului și structurii populației ci și asupra evoluției natalității și mortalității. În plus, unul din scenarii sondează evoluții și schimbări teoretice pentru o perioadă de două sute de ani. Partea a doua a studiului va fi consacrată acestor aspecte.